نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و یکم، شماره ۶۳، زمستان ۱۴۰۰

تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی روستاهای سواحل دریای عمان

دریافت مقاله: ۹۹/۲/۲۴ **پذیرش نهایی:** ۹۹/۷/۱۰

صفحات: ۴۰۱-۳۸۱

علی منظم اسماعیل‌پور: عضو هیئت علمی و استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه پیام نور تهران، ایران[۱].
Email: monazzam.ali.1350@gmail.com

چکیده

گردشگری نقش مهمی در توسعه روستایی دارد. گردشگری ضمن تصحیل فرایند توسعه روستایی از طریق تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، حفظ یکپارچگی اجتماعی، حفاظت از محیط زیست، و تغییرات مثبت فضایی- کالبدی در سکونتگاه‌های روستایی می‌تواند منجر به افزایش کیفیت زندگی در نواحی روستایی شود. با توجه به اهمیت این موضوع، در پژوهش حاضر به بررسی اثرات گردشگری بر ارتقاء سطح کیفیت زندگی سکونتگاههای روستایی پرداخته شد. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات پرسش‌نامه و مصاحبه با خانوارهای روستایی بوده است. جامعه آماری شامل سکونتگاههای روستایی سواحل دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان، دو شهرستان ساحلی کنارک و چابهار می‌باشد (N=۴۸۵۵). با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای، ۳۵۶ نمونه در ۱۲ روستا که دارای جاذبه‌های گردشگری بوده‌اند به عنوان نمونه انتخاب گردید. برای تحلیل داده‌ها و پاسخگویی به سوالات پژوهش از آزمون‌های توصیفی، آزمون تحلیل واریانس و مدل تحلیل مسیر استفاده شد. نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان داد که گردشگری ارتباط خطی مناسبی با افزایش کیفیت زندگی سکونتگاهای روستایی شهرستان کنارک و چابهار داشته است. به طوری که طبق مدل تحلیل مسیر، گردشگری روستایی اثرات مختلف و مطلوبی بر شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی- فضایی داشته و مقدار p کلیه پارامترهای لامدا در مدل فوق حکایت از تأیید کلیه روابط رگرسیونی دارد. از بین ابعاد چهارگانه، توسعه گردشگری بیشترین اثر را بر بعد اقتصادی کیفیت زندگی و کمترین اثرات را بر بعد اجتماعی کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستاهای داشته است.

کلید واژگان: گردشگری، گردشگری روستایی، کیفیت زندگی، سکونتگاههای ساحلی، جنوب سیستان و بلوچستان.

---

۱ .**نویسنده مسئول:** اتهران، دانشگاه پیام نور ، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

مقدمه

جوامع روستایی از فقیرترین و آسیب‌پذیرترین گروه‌های موجود به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌باشند (قدیری‌معصوم و همکاران، ۱۳۹۴: ۲). حوزه‌های روستایی در شرایطی کاملاً نابرابر از جهت دسترسی به فرصت‌ها و منافع حاصل از رشد و توسعه قرار گرفته‌اند (بامری و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۰). عدم توسعه‌یافتگی صنعتی در کنار اشتغال بالا در بخش کشاورزی با راندمان تولید پایین روستاهای کوچک، وضعیت نامطلوب منابع پایه‌ای فقدان ساختارهای مطلوب حمل‌ونقل (عدم دسترسی) و سطح پایین توسعه اقتصادی از مهم‌ترین ویژگی‌های نواحی روستاییی است (اسماعیلی، ۱۳۹۴: ۴). برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب ناپذیر می‌باشد. با توجه به اثرات نسبتا سودمند، درآمد و ایجاد اشتغال، گردشگری بهترین گزینه برای بالا بردن شیوه زندگی روستایی و برای القای تغییرات مثبت در توزیع درآمد در مناطق روستایی می‌باشد (Guzman-Parra et al, 2015: 126). گردشگری اساساً فعالیتی اقتصادی است که برای لذت‌بردن و احساس آرامش، فرار از گرفتاری‌های شهری و ارضای حس لذّت‌جویی و کنجکاوی انجام می‌شود (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). گردشگری یکی از صنایع مهم و با رشد سریع در جهان می‌باشد، و به عنوان وسیله تولید درآمد ملی مخصوصا در اکثر کشورهای غیر صنعتی شناخته شده است (Marzo-Navarro, 2016: 478). هم اکنون درآمد گردشگری در جهان بالغ بر دو برابر درآمد حاصل از فروش نفت کشورهای عضو او پک می باشد. مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می دهد تعداد گردشگران در سراسر جهان در سال ۲۰۲۰ میلادی به یک میلیارد و ۶۰۰ میلیون نفر خواهد رسید (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۶). اغلب کشورها به ویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه های توسعه‌ی ملی خود گنجانده اند. تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه‌ی ملی خود را سرعت بخشند (خانی،۱۳۹۱: ۱۱۲). امروزه صنعت گردشگری تبدیل به یک ابزار و اولویت برای برنامه‌ریزی روستایی شده است (Chim-Miki et al, 2020: 132) و از رهیافت‌های اصلی برای بهبود زندگی روستایی توسعه گردشگری روستایی است که به‌عنوان یک فرصت تحریک اقتصادی و جایگزین وابستگی جامعه کشاورزی و رویکردی کلیدی برای توسعه روستایی و کاهش فقر در ابعاد مختلف شناخته‌شده است (Gao and Wu, 2017: 223). در بعد اقتصادی ترکیب روستا با گردشگری یک مسیر نسبتاً مؤثر توسعه جهانی است. بدین‌صورت که گردشگری روستایی درآمد و مشاغل اقتصادی را به ارمغان می‌آورد. به همین خاطر بیشتر محققان از گردشگری به عنوان رویکردی کلیدی برای توسعه روستایی و کاهش فقر در این نواحی تأکید کرده‌اند (Jing and Wu, 2017: 223). علاوه بر این، گردشگری صنعتی است که قابلیت‌های زیادی برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید دارد و می‌تواند به توسعه اشتغال‌زایی و کارآفرینی در این مناطق کمک کند (اکبر اقلی، ۱۳۹۳: ۸۲). از طرفی توسعه گردشگری روستایی بر کاهش اثرات زیست‌محیطی و حفاظت از میراث فرهنگی و تسریع رشد درآمد و توسعه اجتماعی و درعین‌حال ترویج آموزش محیط‌زیست و آگاهی سیاسی تمرکز دارد (Honey, 2008: 115) و می‌تواند از طریق تقویت توسعه محلی، منجر به افزایش رفاه و کیفیت زندگی روستاییان شود (Rasoolimanesh et al, 2017: 149).

با توجه به سهم نه صدم درصدی ایران از شمار گردشگران جهانی وسهم هفت صدم درصدی آن از درآمد گردشگران جهانی، سرمایه گذاری، برنامه ریزی و مدیریت در این امراجتناب ناپذیر است و از آنجایی که توجه به

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

این صنعت در ایران نیز اثرات مثبت بسیاری بر اقتصاد ملی به ویژه اقتصاد روستاهای گردشگری به دنبال خواهد داشت توسعه این بخش می تواند اقتصاد کشور را ازحالت تک محوری خارج سازد (نگهبان و همکاران، ۱۳۹۱: ۲). در بین انواع جاذبه‌های گردشگری جاذبه طبیعی یکی از مهم ترین مقاصد گردشگران محسوب می شود و مناطق ساحلی به خصوص سواحل ماسه‌ای به دلیل اینکه حد فاصل بین انبوه ای از آب و خشکی می باشد، دارای اهمیت ویژه ای است، سواحل دریاها برای انسان ها جاذب و از پتانسیل لازم برای جذب گردشگران برخوردار است (مطیعی‌لنگرودی و حیدری، ۱۳۹۱: ۲). به طوری که بیشترین مسافران جهان مربوط به بخش گردشگری ساحلی می‌باشد (Noronha, 2002: 42). در ایران نیز گردشگری ساحلی، نوع غالب گردشگری در استان‌های مجاور دریا در شمال وجنوب ایران، گردشگری ساحلی است؛ هرچند این استان ها، قابلیت پذیرش انواع دیگر گردشگران را نیز دارا هستند. شهرها و بنادر ساحلی و جزایری پذیرای جمعیت انبوهی از گردشگر ساحلی از استان های مختلف می باشند (صالحی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۶). در روستاهای ساحلی جنوب استان سیستان و بلوچستان در دو شهرستان کنارک و چابهار نیز با توجه به دارا بودن شرایط اقلیمی مناسب و پتانسیل-های مختلف این منطقه برای جذب گردشگر و اثراتی که گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه داشته باشد، بر اهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است و می‌تواند به عنوان یکی از راهکارهای مناسب برای معیشت جایگزین روستاییان و از جمله بهبود کیفیت زندگی روستاییان در نظر گرفته شود. توجه به گردشگری در این منطقه، مخصوصا در روستاهای ساحلی و اثراتی که گردشگری ساحلی بر تنوع سازی اقتصاد روستایی و کیفیت زندگی روستاهایی که دارای جاذبه‌های گردشگری هستند، ضرورت و اهمیت می‌یابد. بنابراین در تحقیق حاضر با توجه اهمیت گردشگری در روستاهای ساحلی در روستاهای ساحلی جنوب استان سیستان و بلوچستان و اثراتی که توسعه گردشگری بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی منطقه می‌تواند داشته باشد، به بررسی اثرات گردشگری در ارتقای سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاهای ساحلی پرداخته شده است. سوالات تحقیق عبارتند از: آیا گردشگری ساحلی بر شاخص‌های کیفیت زندگی روستاهای ساحلی جنوب استان سیستان و بلوچستان اثرگذار بوده است؟ چه ارتباطی بین گردشگری و شاخص‌های کیفیت زندگی روستاهای منطقه مورد مطالعه وجود داشته داشته است؟ و گردشگری ساحلی بیشترین اثر را بر کدام بعد و شاخص کیفیت زندگی روستایی در روستاهای منطقه مورد مطالعه داشته است؟

تاکنون بسیاری از محققان اثرات گردشگری بر مناطق روستایی را مورد بررسی قرار داده‌اند. برخی از این مطالعات به شرح زیر می‌باشد. اجزاشکوهی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی به بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه میزبان در بندرترکمن پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری به ترتیب بیشترین اثرات را بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و مسائل زیست محیطی کیفیت زندگی داشته است. جلالی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی به واکاوی و تبیین اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی در شهر بابک کرمان پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که؛ منطقه مورد مطالعه از سطح کیفیت زندگی مناسبی برخوردار می‌باشد و گردشگری اثرات قابل ملاحظه‌ای بر کیفیت زندگی شهروندان داشته است. طیب‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی به بررسی و تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان بخش اورامان شهرستان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

سروآباد پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه گردشگری موجب بهبود سطح کیفیت زندگی روستاییان این بخش شده است. عنابستانی و محمودی (۱۳۹۵) در تحقیقی با استفاده از مدل معادلات ساختاری به بررسی تأثیر گردشگری مذهبی بر ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان در شهرستان مشهد پرداخته‌اند، به این نتیجه رسیده-اند که بین گردشگری مذهبی و ابعاد کیفیت زندگی رابطه معنادار وجود دارد و گردشگری مذهبی به ترتیب بیشترین اثرات را بر بعد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی داشته است. نعیمی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با استفاده از مدل معادلات ساختاری به تحلیل رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و کیفیت زندگی روستاییان استان خوزستان با تأکید بر نقش میانجی گردشگری پرداخته‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری ارتباط معناداری با افزایش کیفیت زندگی روستاییان در منطقه مورد مطالعه داشته است. در سایر کشورها نیز؛ آیوریو و کورسال[1] (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای با استفاده از روش تحقیق کیفی و انتخاب کارآفرینان گردشگری روستایی به بررسی"استراتژی‌های گردشگری و زندگی روستایی در رومانی" پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که کارآفرینان گردشگری روستایی اثرات مثبتی بر افزایش فعالیت‌های گردشگری، هم از لحاظ اقتصادی و هم از نظر دیگر جنبه‌های زندگی داشته است. دوگریتی[2] و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی با استفاده از روش تحلیل تجربی و مشاهده به "بررسی تحلیل تجربی از گردشگری ساحلی در سراسر جهان با تاکید به گروه‌های دوستداران ساحل و سبزها "پرداخته‌اند، و به این نتیجه رسیده‌اند که انتخاب مناطق ساحلی به عنوان مقصد گردشگری به خاطر محیط‌های فرهنگی و طبیعی آن می‌باشد و گردشگری بیشترین اثرات را بر ابعاد اقتصادی زندگی دارد. ریدراستات[3] و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی با استفاده از روش تجزیه و تحلیل هم انباشتگی چند متغیره و روش‌های کیفت عملکرد به بررسی ارتباط توسعه گردشگری و کیفیت زندگی در مناطق کوچک روستایی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که بین توسعه گردشگری و کیفیت زندگی ارتباط معنی داری وجود دارد و توسعه گردشگری بیشترین تاثیر بر بعد اقتصادی و پایداری روستایی داشته است. ماتیو و استریش[4] (۲۰۱۷) در تحقیقی با استفاده از مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تاییدی به بررسی تاثیر گردشگری بر پایداری مقصد و کیفیت زندگی جامعه در مقصدهای گردشگری پرداخته و به این نتیجه رسیدند که گردشگری نقش محوری در تدوین پایداری مقصد گردشگری داشته که این عامل به نوبه خود باعث افزایش کیفیت زندگی خانوارهای جامعه مقصد شده است. بردن‌هان و ویکنس[5] (۲۰۱۷)، در پژوهش خود به بررسی اثرات گردشگری بر احیای روستاهای سنتی در چین پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بازاریابی گردشگری عاملی مهمی در توسعه و احیای جوامع روستایی می‌باشد. متئو و سری‌جیش[6] (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی اثرات گردشگری بر پایداری و کیفیت زندگی جامعه روستایی در مقصد گردشگری پرداختند و به این نتیجه رسیدند که گردشگری به عنوان عامل مهمی در توسعه پایدار و افزایش کیفیت زندگی بازی می‌کند و مدیریت موفق کسب و کارهای گردشگری پایداری

1 - Kvrsal
2 - Dougherty
3- Ridderstaat
4- Mathew and Sreejesh
5. Bridenhann and Wickens
6. Mathew and Sreejesh

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

جامعه و رفاه آن‌ها را فراهم می‌آورد. لون[1] و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای به بررسی اثرات اکوتوریسم جامعه-محور بر معیشت و رفاه خانوارهای روستایی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که گردشگری ساحلی بیشترین اثر را بر درآمد و تحرک اقتصادی خانوارهای روستایی داشته است.

مبانی نظری

گردشگری مفهومی فراگیر و گسترده است و به دلیل چندوجهی و میان‌رشته‌ای بودن از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. به همین دلیل در مورد مفاهیم گردشگر و گردشگری، دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد که توسط محققان، رسانه‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی، دولتی و غیردولتی مورد بحث قرار گرفته است (Karadimitriou and Pappas, 2019: 2). چرا که هر محققی با توجه به آستانه گردشگری و تخصص خود، با استفاده از معیارهای معینی، گردشگری را تعریف کرده است. از سویی دیگر، تعاریف فرار و زیاد اصطلاح "گردشگر و گردشگری" باعث ارائه تعاریف همگانی از آن شده است. اسماراندا[2] و همکاران (۲۰۱۴) گردشگری را یک صنعت خدماتی که شامل تعدادی از ترکیبات مادی و غیرمادی است که گردشگر در جهت برآوردن نیازها و آرزوهای خود انجام می‌دهد، تعریف کرده‌اند. گردشگری عبارت است از فعالیت‌های افرادی که برای استراحت، کار و غیره به خارج از محیط سکونت معمول خویش سفر کرده می‌کنند (پاپلی‌یزدی و سقایی، ۱۳۸۷: ۱۳). از سوی دیگر گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری است که با هدف گردش و تفریح در نواحی روستایی انجام شود (Su et al, 2016: 8). در واقع گردشگری روستایی فعالیتی چندوجهی است که در محیط خارج از شهر صورت می‌گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می‌دهد (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۸). در تعریف دیگری، گردشگری روستایی بخشی از خود گردشگری می‌باشد این نوع گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده که می‌تواند ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد شود (Harilal and Tichaawa, 2018: 26). این نوع گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده که می‌تواند ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد شود. به طوری که توسعه آن به عنوان یکی از استراتژی‌های توسعه‌روستایی مزایای بسیاری برای معیشت پایدار روستایی دارد (جمعه‌پور و احمدی، ۱۳۹۰: ۳۸). گردشگری روستایی به طور مستقیم و غیر مستقیم بر سطح امرار معاش افراد و خانواده‌ها تاثیر می‌گذار و از طریق ایجاد درآمد، افزایش اشتغال باعث توسعه و تحول در مناطق روستایی و افزایش تنوع اقتصاد روستایی می‌گردد (Zwiers et al, 2016: 16). گردشگری روستایی از طریق فعالیت‌های مرتبط، برای ساکنان روستایی فوایدی به همراه دارد (Dwyer, 2018: 28) و به طور قابل توجهی معیشت پایدار جوامع روستایی را سمت و سوی داده است (Gentle and Maraseni, 2012: 24). بدین صورت که گردشگری روستایی درآمد و مشاغل اقتصادی را به ارمغان می‌آورد؛ به همین دلیل بسیاری از دولت‌ها و محققان معتقد هستند که با افزایش گردشگری روستایی مهاجرت جمعیت در مناطق روستایی کاهش می‌یابد(Gavrila-Pavena, 2015: 278). در ارتباط با گردشگری و توسعه روستایی دیدگاههای مختلفی ارائه شده است.

1- Lonn
۲- Smaranda

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

دیدگاه اول: گردشگری به‌مثابه راهبردی برای توسعه روستایی؛ در این دیدگاه مفهوم گردشگری روستایی و فرهنگ‌های محلی، موضوع سند سال ۱۹۹۴، راهبردهای گردشگری روستایی و توسعه بود (بامری و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۳). هدف این سند بررسی گردشگری روستایی به‌عنوان راهبرد بالقوه‌ای جهت خروج نواحی روستایی از زوال بود (Shen et al, 2008: 21). طبق این دیدگاه روستا تقریباً همیشه به‌عنوان یک موضوع مهم در نظر گرفته‌شده و واجد ویژگی‌های بسیار ارزشمند و شایسته حفاظت است درحالی‌که شرایط جهانی به‌مرور درحالی‌که شهری شدن است بسیاری از صاحب‌نظران بر این باورند که باید بر اهمیت حفاظت به‌عنوان یکی از تفاوت‌های کلیدی بین شهرها و روستایی تأکید نمود. این اظهار نظر برای نواحی روستایی پذیرای گردشگری بسیار مهم است، زیرا این قابلیت آن‌ها در ارتباط با تفاوت‌ها و مزیت رقابتی آن‌ها است. از نظر سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۱۹۹۴:۱۴) گردشگری روستایی به عنوان رهبردی برای توسعه روستایی باید شامل موارد زیر باشد: ۱) در نواحی روستایی انجام شود؛ ۲) از نظر کارکردی روستایی باشد و برمبنای ویژگی‌های روستایی شکل گیرد مشاغل کوچک‌مقیاس ایجاد نماید فضای باز و تماس با طبیعت و فضای طبیعی، میراث فرهنگی، جوامع سنتی موردنظر قرار گیرد؛ ۳)ویژگی بومی داشته باشد، به‌آرامی و منسجم رشد یابد، و با خانواده‌های ساکنان مرتبط باشد. بهتر است که عمدتاً تحت کنترل جامعه محلی قرار داشته باشد و در درازمدت توسعه یابد؛ ۴)پایدار باشد. توسعه آن باید به پایداری ویژگی‌های خاص روستایی آن منطقه کمک کند و باید توسعه آن‌که به‌عنوان ابزاری برای توسعه و شهری شدن به کار گرفته شود و به ابزاری بالقوه برای حفاظت و پایداری مدنظر قرار گیرد.

دیدگاه دوم: گردشگری به‌مثابه سیاستی برای باز ساخت سکونت‌های روستایی؛ در این دیدگاه گردشگری به مثابه سیاستی برای باز ساخت سکونت‌های روستایی گردشگری روستایی در وهله اول ساکنان روستایی را استخدام می‌کند. سپس با بازیافت و تعویض زیرساخت‌های روستایی موجود و منابع میراثی به‌عنوان امکانات و جاذبه‌های گردشگری می‌پردازد (Daniela Matei, 2015: 431). زیرا گردشگری روستایی در فضاهایی شکل می‌گیرد که ویژگی‌های سنتی بیش‌تری نسبت به محیط‌های شهری دارد. یعنی هرچه روستا سنتی‌تر باشد گردشگران بیش-تری را به خود جلب می‌کند (Mariana and Burgheleab, 2015: 277)؛ طبق این دیدگاه، گردشگری موجب حفظ بافت و کالبد روستاها می‌گردد. چراکه گردشگری روستایی در فضاهایی شکل می‌گیرد که ویژگی‌های سنتی بیش‌تری نسبت به محیط‌های شهری دارد یعنی هرچه روستا سنتی‌تر باشد گردشگران بیش‌تری را به خود جلب می‌کند؛ گاه برای اینکه روستا سنتی‌تر جلوه کند باید سرمایه‌گذاری کرد و با بازسازی ساختمان‌ها و تأسیسات و البسه روستایی و صنایع روستایی آن در وضعیت عصر سنت و کشاورزی قرار دارد (طیب‌نیا و منوچهری، ۱۳۹۵: ۳). در این دیدگاه گردشگری روستایی به عنوان یک‌روند شدید در سراسر جهان، نباید صرفاً به‌عنوان یک نوع فعالیت گردشگری شناخته شود بلکه باید به‌عنوان یک ابزار برای حفاظت و بازسازی جامعه روستایی و فرهنگ روستایی نیز شناخته شود (Yang and Fik, 2014: 146). از این‌رو می‌توان گفت که گردشگری با احیای اجزای اجتماع محلی یعنی مردم میراث فرهنگی و ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن‌ها می‌پردازد و این کار از طریق کالایی شدن فرهنگ صورت می‌پذیرد (George, 2009: 28).

دیدگاه سوم گردشگری روستایی به‌مثابه ابزاری برای توسعه پایدار: همانطوری که از عنوان این دیدگاه مشخص می‌باشد، گردشگری روستایی به‌مثابه ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی مطرح شده است. ین

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

دیدگاه خواهان رشد بلندمدت گردشگری بدون آثار مخرب بر زیست‌بوم‌های طبیعی است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۳۷). در این رهیافت توسعه گردشگری به‌مثابه چرخ‌هایی برای توسعه پایدار قلمداد می‌شود و اصول اساسی توسعه پایدار همانند کاهش فقر، عدالت و توزیع درآمد برابر میان نسلی و بین نسلی، تنوع زیستی مدنظر است (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران ۱۳۹۰: ۵). از این رهیافت مفهوم پایداری عمدتاً با معیارهایی همچون سهم گردشگری در کاهش فقر، توزیع درآمد، ثروت و منابع قدرت اقتصادی و پایداری معیشت ساکنان محلی و نیز مفهوم پایداری محیطی با معیارهایی همانند مشارکت در حفظ طبیعت (تنوع زیستی)، دسترسی و منافع ناشی از مشارکت و مانع از گرم شدن و درنهایت مفهوم پایداری اجتماعی–فرهنگی با معیارهای همانند رعایت حقوق زمین و مردم محلی، رعایت زندگی شرافتمندانه و افزایش رضایتمندی مردم، توانمندسازی و مشارکت فعالانه مردم محلی رعایت شرایط و حقوق کار مشخص می‌شود (Wu and Pearce, 2014: 440). با توجه به رهیافت مذکور و مفاهیم و معیارهای به کار گرفته‌شده در آن با بهره‌گیری از گردشگری روستایی می‌توان فرصت‌هایی جدید را برای جوامع روستایی فراهم آورد و از دیگر موجبات حفظ و پایداری این مناطق را در طول زمان تضمین نماید (اعظمی و همکاران،۱۳۹۴: ۱۵۹-۱۵۵).

دیدگاه چهارم گردشگری روستایی به‌مثابه ابزاری برای افزایش کیفیت زندگی: در این دیدگاه، سطح کیفیت زندگی جامعه محلی با مراحل مختلف مدل چرخه حیات گردشگری در ارتباط است. نظریه‌های متعدد در این زمینه و چرخه حیات گردشگری، که عموما بر ظرفیت تحمل اجتماعی استوارند، اعتقاد دارند که در طول مراحل اولیه توسعه، تغییرات مثبتی در سطح کیفیت زندگی ساکنان مقصد ایجاد می‌شود، ولی در ادامه، زمانی که ظرفیت تحمل یا سطح تغییرات قابل قبول جامعه به آستانه خود برسد، تغییرات منفی ناشی از توسعه گردشگری در جامعه نمایان خواهد شد و به تدریج کیفیت زندگی ساکنان مقصد تنزل خواهد کرد (محمدپورجابری، ۱۳۹۳: ۳۹). کروت و هولاند در مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه گردشگری اثرات مثبتی بر شاخص‌های کیفیت زندگی ساکنان محلی نظیر سلامت، تفریح، خدمات، و میزان فروش و کاهش سطح فقر داشته است (قدمی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۹). در این دیدگاه کیفیت زندگی، رسیدن به یک زندگی برتر است که با داشتن سلامتی روحی، جسمی، امنیت و آسایش، ارتباطات شایسته با محیط اطراف و وضعیت مالی قابل قبول حاصل می‌شود و تحقق این عوامل وابسته به تفریح و اوقات فراقت افراد می‌باشد (Farouh et al, 2013: 87).

بر اساس این دیدگاه گردشگری یکی از راهبردهای مهم توسعه روستایی می‌باشد. چون که گردشگری اثرات زیادی بر جوامع روستایی و توسعه روستایی دارد. گردشگری اثرات گوناگونی بر مقصد و جامعه میزبان به جای می‌گذارد. این اثرات طیف گستردهای از اثرات فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و یا زیست محیطی را شامل می‌شود. با توجه به تنوع و پیچیدگی فعالیت‌های اجتماعی-گردشگری، اثرات ناشی از این فعالیت‌ها نیز ابعاد گسترده و به هم پیوسته‌ای دارند که باید در مطالعه اثرات گردشگری به آنها توجه شود. از جمله مهم‌ترین اثرات گردشگری می‌توان به اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه میزبان می‌باشد (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۱). تحقیقات در زمینه کیفیت زندگی، سفر و گردشگری نشان می دهد که سفر مزایای مثبت مستقیم و غیر مستقیم زیادی نظیر سطوح بالاتری از شاد بودن، ارتقاء سالمتی، افزایش امید به زندگی، افزایش عزت نفس، بالا بردن سطح رضایت مندی در جنبه های مختل زندگی و به طور کلی رضایت از زندگی را به همراه دارد و بر مقولات

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

مرتب با توانایی گردشگری در ارتقاء و کاهش کیفیت زندگی ساکنان جوامع میزبان تاکید دارد (شکوهی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲). هدف گردشگری نیز، بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان، رعایت برابری یا مساوات بین دو نسل و درون یک نسل، حفظ کیفیت محیط زیست از طریق حفظ سیستم زیست محیطی، حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و همبستگی اجتماعی بین جوامع و ایجاد تسهیلات و امکانات است، به گونه‌ای که دیدار کنندگان بتوانند تجربه‌های ارزشمندی کسب کنند (ابراهیم‌زاده و آقاسی‌زاده، ۱۳۸۸: ۱۰۹). این دیدگاه، گردشگری را در غالب مرزها مدنظر قرار داده و رابطه‌ای مثلث وار میان جامعه میزبان و سرزمین آن را از یک جهت و جامعه میهمان، یعنی گردشگران را از سوی دیگر با گردشگری برقرار می‌سازد (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۷). بنابراین گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری از راه مشارکت و وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی گسترش و تداوم می‌یابد و به دنبال آن در رشد سایر بخش‌های اقتصادی جامعه هم نقش دارند. در این راستا اهمّیت خاصی که توسعه‌ی صنعت گردشگری دارد، همانا افزایش تعاملات اقتصادی رشد دهنده و رشد یابنده، میان بخش‌های مختلف اقتصادی و گسترش تعاملات اجتماعی بین جوامع روستایی و شهری و اقوام و ملل مختلف است (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۵). جدول (۱) تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی را نشان می دهد.

جدول (۱): اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی

تأثیرات	مثبت	منفی
اقتصادی	پویایی اقتصاد، ایجاد اشتغال و استخدام	افزایش قیمت در طی رویدادهای خاص، ظهور رانت خواری زمین
فیزیکی	ساخت امکانات جدید، بهبود زیرساخت های محلی.	آسیب های زیست محیطی، ازدحام
فرهنگی و اجتماعی	تقویت اساس جامعه از طریق کار داوطلبانه، به وجود آمدن ایده های جدیددر نتیجه قرار گرفتن در معرض دیگر فرهنگ ها و روش های زندگی،تقویت سنن و ارزش های محلی	توسعه حرص و آز، تسریع روندهای نامطلوب اجتماعی نظیر: شهرنشینی لجام گسیخته، تجاری کردن فعالیت هایی که ممکن است شخصی یا ماهیت خصوصی داشته باشند، تغییر در ماهیت فعالیت های فرهنگی برای تطبیق با گردشگری

منبع: عنابستانی و محمودی، ۱۳۹۵: ۱۰۱

در شکل (۱) نیز بر اساس اثرات گردشگری بر شاخص‌های کیفیت زندگی سکونتگاههای روستایی و با توجه به ابعاد و اثراتی که در مبانی نظری بیان شد، مدل مفهومی پژوهش ترسیم گردید.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

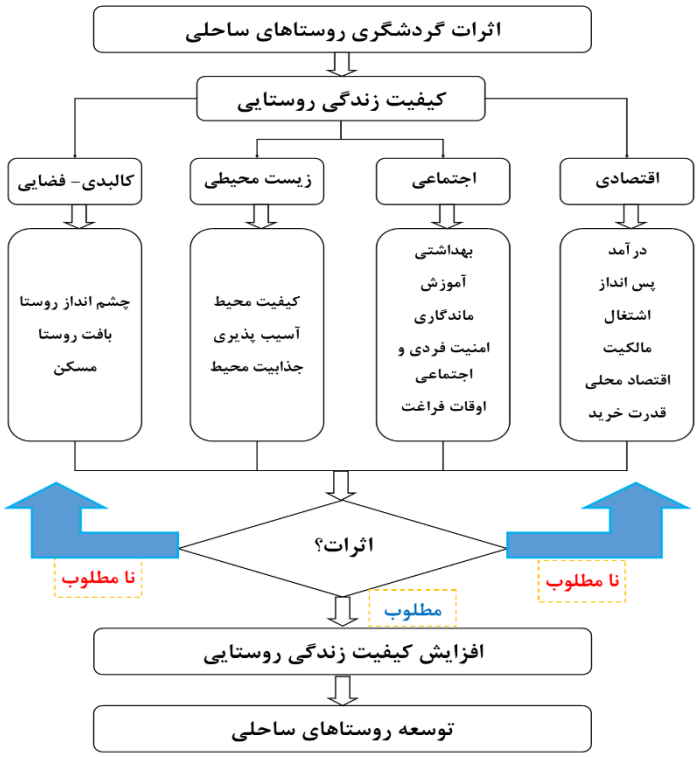

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش، ترسیم نگارندگان، ۱۳۹۹

روش تحقیق

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه پژوهش شامل روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. این منطقه شامل دو شهرستان ساحلی کنارک و شهرستان چابهار می‌باشد. دو شهرستان کنارک و چابهار در جنوب شرق کشور و در جنوب استان سیستان و بلوچستان واقع شده‌اند. این دو شهرستان از سمت شمال به شهرستان‌های قصرقند، سرباز و نیکشهر، از جنوب به دریای عمان، از شرق به کشور پاکستان و از غرب به استان هرمزگان محدود شده است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ شهرستان چابهار دارای ۱۷۰۷۷۸ نفر جمعیت روستایی و شهرستان کنارک نیز دارای ۴۳،۲۵۸ نفر جمعیت روستایی می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). محصولات منحصر به فرد منطقه شامل موز، انبه، تمر هندی، کنار پیوندی، پاپایا، گواوا، چیکو، گل‌های زینتی و صیفی‌جات می‌باشند. صید و صیادی همچنین صید و پرورش میگو در آب‌های آزاد به عنوان زیر بخش‌های کشاورزی نقطه طلاقی اقتصاد روستایی شهرستان چابهار و کنارک می‌باشد (طرح جامع شهرستان چابهار، ۱۳۸۸). با توجه به میزان زیاد جمعیت روستایی دو شهرستان کنارک و چابهار، لزوم توجه به مناطق روستایی و به خصوص گردشگری روستایی در این منطقه را دو چندان کرده است. در شکل (۲) موقعیت مناطق ساحلی دریای عمان نسبت به استان، و شهرستان‌های دیگر آورده شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

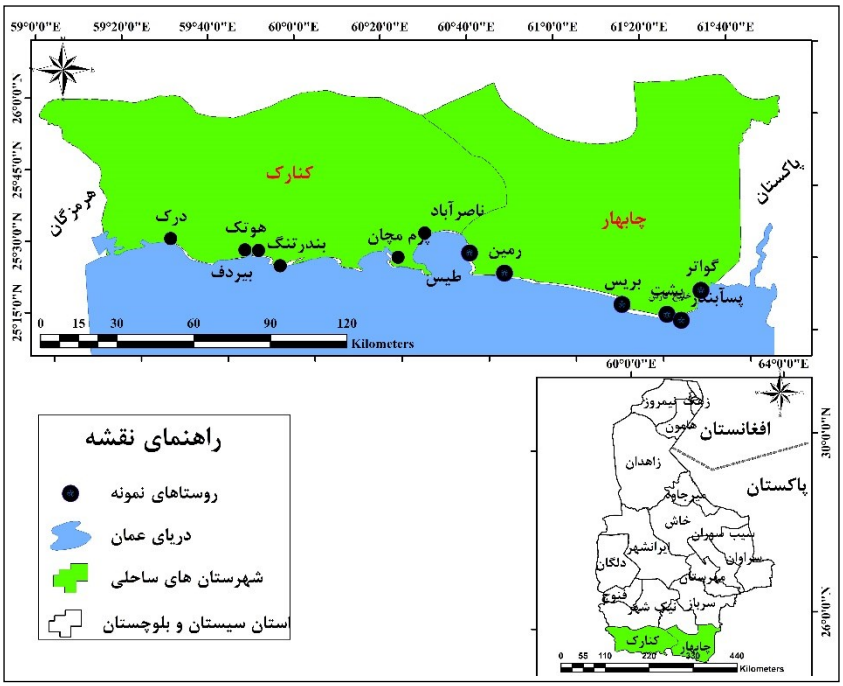

شکل (۲): نقشه منطقه مورد مطالعه و روستاهای نمونه

داده و روش کار

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی می‌باشد. مطالعات نظریه‌ای با استفاده از روش اسنادی، داده‌های میدانی نیز از طریق پرسش‌نامه با طیف لیکرت و مصاحبه با خانوارهای روستایی جمع-آوری گردید. جامعه آماری تحقیق شامل خانوارهای روستاهای ساحلی دو شهرستان کنارک و شهرستان چابهار به عنوان نواحی ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان می‌باشد (N=۴۸۵۵). برای تعیین حجم نمونه، با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۶ خانوار برای دو شهرستان کنارک و چابهار انتخاب شد. برای انتخاب تعداد نمونه هر شهرستان ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای ۳۵۶ نمونه انتخاب شد. برای تعیین حجم نمونه هر شهرستان نیز از فرمول تعیین حجم نسبیت (با توجه به تعداد خانوار هر شهرستان) استفاده شده که سهم شهرستان کنارک برابر با ۸۳ و سهم نمونه شهرستان چابهار برابر با ۲۷۳ تعیین شد. در مرحله بعدی با استفاده از همین فرمول تعداد نمونه هر روستا نیز تعیین شد. همچنین از بین روستاهای دو شهرستان کنارک و چابهار با توجه هدف تحقیق ۱۲ روستای ساحلی (هر شهرستان ۶ روستا) که دارای جاذبه‌های گردشگری بوده به عنوان روستاهای مورد مطالعه انتخاب شد جدول(۲). برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری استفاده شد. سطوح و مقیاس داده‌ها ترتیبی و فاصله‌ای، توزیع متغیرها هم نرمال بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و برای بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی روستاها از آزمون t تک نمونه‌ای، برای بررسی ارتباط خطی گردشگری روستایی و کیفیت زندگی از آزمون تحلیل واریانس و آماره فیشر، و برای بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی در روستاهای ساحلی منطقه مورد مطالعه از مدل تحلیل مسیر بهره گرفته شد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

جدول (۲). ویژگی‌های جمعیتی و تعداد نمونه روستاهای مورد مطالعه

شهرستان	نام روستا	تعداد خانوار	جمعیت روستا	تعداد نمونه
کنارک	درک	۱۰۳	۴۴۹	۸
	ناصراباد	۲۴۴	۱۰۳۰	۱۸
	بندرتنگ	۳۴۳	۱۵۰۴	۲۵
	هوتک	۱۰۲	۲۹۳	۷
	بیردف	۸۱	۳۲۶	۶
	پزم مچان	۲۶۲	۱۱۱۹	۱۹
چابهار	شهرک مسکونی گواتر	۱۲۱	۶۸۸	۹
	پشت	۱۶۱	۸۵۸	۱۲
	رمین	۸۳۵	۳۸۲۱	۶۱
	پسابندر	۲۱۴	۱۰۹۳	۱۶
	بریس	۸۶۳	۴۴۸۸	۶۳
	تیس	۱۵۲۶	۶۳۴۸	۱۱۲
جمع کل		۴۸۵۵	۲۲۰۱۷	۳۵۶

روایی پرسش‌نامه با استفاده از روایی محتوا سنجیده و مورد تایید قرار گرفت، که توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. برای سنجش پایایی، از ۳۰ پرسش‌نامه نمونه پیش‌آزمون گرفته شد و میزان ضریب اعتماد با روش آلفای‌کرونباخ محاسبه شد. روایی کل ۰/۹۰ بالاتر از ۰/۷۰ بود و می‌توان گفت که مقیاس از پایایی قابل قبولی برخوردار می‌باشد. جدول(۳).

جدول (۳). میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از ابعاد رفاه خانوارها

ابعاد رفاه	تعداد شاخص	تعداد گویه	شماره گویه	میزان آلفای کرونباخ
اقتصادی	۵	۲۲	۱- ۲۲	۰/۹۳
اجتماعی	۵	۱۹	۲۳- ۴۱	۰/۸۷
زیست محیطی	۳	۱۰	۴۲- ۵۱	۰/۸۶
کالبدی- فضایی	۳	۱۵	۵۲- ۶۶	۰/۹۴
جمع	۱۶	۶۶	۱- ۶۶	۰/۹۰

نتایج

توزیع ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان نشان داد که بیشترین فراوانی گروه سنی، بین ۳۱ تا ۴۰ سال با ۷۱/۹ درصد بوده است؛ از نظر تحصیلات بیشترین فراوانی مربوط به مدرک لیسانس با ۳۷ درصد بوده؛ از نظر جنسیت ۸۰ درصد پاسخگویان مرد، و ۸۳/۷ درصد پاسخگویان متاهل بوده‌اند. از نظر اشتغال نیز ۶۲ درصد پاسخگویان دارای شغل آزاد مانند تجارت، خرید و فروش و غیره کالا بوده‌اند جدول(۴).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

جدول (۴): توزیع فراوانی جمعیت مورد مطالعه یا جمعیت هدف

مشخصات پاسخ دهنده	بیشترین پاسخگو	تعداد	درصد
سن	بین ۳۱ تا ۴۰ سال	۲۵۶	۷۱/۹
تحصیلات	لیسانس	۱۳۲	۳۷/۰
جنسیت	مرد	۲۸۶	۸۰/۳
تأهل	متاهل	۲۹۸	۸۳/۷
شغل اصلی	آزاد (تجارت، خرید و فروش کالا و غیره)	۲۲۱	۶۲/۰

بررسی شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی

بررسی تفاوت میانگین و تحلیل میانگین عددی هر یک از شاخص‌های عامل اقتصادی در منطقه مورد مطالعه و با توجه به نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که از بین ۵ شاخص در نظر گرفته شده برای سنجش عامل اقتصادی کیفیت زندگی در روستاهای ساحلی جنوب استان سیستان و بلوچستان، به جز شاخص مالکیت با میانگین (۲/۲۸)، میانگین عددی سایر شاخص‌های اقتصادی بیش از مطلوبیت عددی ۳ ارزیابی شده است. همانطوری که یافته‌ها نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است این تفاوت برای همه ابعاد در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار می‌باشد. متغییر درآمد و پس‌اند خانور با میانگین ۴/۵۲ نسبت به سایر متغیرها در سطح بالاتری قرار داشته است. شاخص اقتصاد محلی با میانگین (۴/۱۲)، شاخص قدرت خرید با میانگین (۳/۶۳) و اشتغال محلی با میانگین (۳/۱۳) در مرتبه بعدی قرار دارند. به صورت کلی می‌توان گفت که گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه به صورت معنی داری با افزایش عوامل اقتصادی به عوان یکی از ابعاد کیفیت زندگی در روستاهای منطقه مورد مطالعه اثرگذار بوده است. از میان شاخص‌های اقتصادی بیشترین میانگین مربوط به شاخص درآمد و پس‌انداز بوده است و این شاخص بیشترین ارتباط را بر کیفیت زندگی حاصل از گردشگری داشته است جدول (۵).

جدول (۵): شاخص‌های عامل اقتصادی کیفیت زندگی

مطلوبیت عددی مورد آزمون=۳						
شاخص	میانگین	آماره T	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
اقتصاد محلی	۴/۱۲	۱۳/۶۵۸	۰/۰۰۰	۱/۰۸۹	۰/۸۱	۱/۲۱
اشتغال محلی	۳/۱۳	۵/۳۲۲	۰/۰۰۰	۰/۴۳۱	۰/۰۶	۰/۱۹
قدرت خرید	۳/۶۳	۱۱/۸۵۶	۰/۰۰۰	۰/۲۲۰	۰/۰۴	۰/۳۹
درآمد و پس‌انداز	۴/۵۲	۲۱/۳۵۲	۰/۰۰۰	۱/۴۸۰	۱/۳۱	۱/۶۱
مالکیت افراد	۲/۲۸	۲/۱۹۲	۰/۰۰۳	۰/۶۱۰	۰/۰۱	۰/۱۲

بررسی شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی

تحلیل میانگین عددی هر یک از شاخص‌های اجتماعی موثر بر کیفیت زندگی روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان با توجه به توسعه گردشگری ساحلی و نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که به جز شاخص آموزش و پرورش با میانگین (۲/۹۳)، میانگین سایر شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی روستاهای ساحلی منطقه مورد مطالعه بیش از مطلوبیت عددی ۳ ارزیابی شده است. همانطوری که

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

یافته‌های این آزمون نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است این تفاوت برای همه ابعاد در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار می‌باشد. شاخص اوقات فراغت و تفریح خانوارهای روستایی با میانگین (۳/۹۱) نسبت به سایر متغیرها در سطح بالاتری قرار داشته است. میانگین سایر متغیرها در جدول (۶) آورده شده است. با این حال که توسعه گردشگری عملکرد مطلوبی بر کیفیت اجتماعی داشته ولی این میزان در سطح چندان بالایی نبوده است.

جدول (۶): بررسی شاخص‌های عامل اجتماعی کیفیت زندگی

مطلوبیت عددی مورد آزمون=۳						
شاخص	میانگین	آماره T	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
سطح ماندگاری	۳/۱۴	۶/۸۲۱	۰/۰۰۰	۰/۵۵۸	۰/۴۳	۰/۷۸
امکانات آموزشی	۲/۹۳	۲/۵۱۵	۰/۰۳۷	۰/۰۵۷	۰/۰۳	۰/۲۴
اوقات فراغت	۳/۹۱	۱۰/۶۵۳	۰/۰۰۰	۰/۸۸۶	۰/۶۹	۱/۰۹
امنیت فردی و اجتماعی	۳/۱۸	۵/۷۶۵	۰/۰۰۰	۰/۴۸۴	۰/۲۴	۰/۷۳
امکانات بهداشتی	۳/۵۶	۶/۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۵۵۷	۰/۳۰	۰/۸۲

بررسی شاخص‌های زیست محیطی کیفیت زندگی

بررسی شاخص‌های زیست محیطی کیفیت زندگی با توجه به تحلیل میانگین عددی براساس آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که هر سه شاخص زیست محیطی دارای میانگین بالاتر از میانیگین عددی آزمون مورد نظر (۳) بوده‌اند. بررسی‌ها نشان داد که به ترتیب شاخص کیفیت محیط با میانگین (۴/۲۳)، شاخص آسیب پذیری محیط روستایی با میانگین (۳/۵۹)، و شاخص جذابیت محیطی با میانگین (۳/۳۲) و با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ و براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای هر سه شاخص بیشتر از مطلوبیت عددی ۳ ارزیابی شده است. این تفاوت برای همه دو شاخص در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار و میزان تفاوت آنها از مطلوبیت عددی بصورت مثبت و معنی‌دار برآورد شده است. به طوری که توسعه گردشگری منطقه باعث کاهش کیفیت محیط و افزایش آسیب پذیری روستاهای ساحلی و مورد مطالعه شده است جدول (۷).

جدول (۷): بررسی شاخص‌های بعد زیست محیطی کیفیت زندگی

مطلوبیت عددی مورد آزمون=۳						
شاخص	میانگین	آماره T	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
آسیب پذیری	۳/۵۹	۶/۱۸۵	۰/۰۰۰	۰/۵۵۷	۰/۳۰	۰/۸۲
کیفیت محیط	۴/۲۳	۱۱/۴۵۲	۰/۰۰۰	۱/۱۵۶	۰/۹۲	۱/۳۹
جذابیت محیط	۳/۳۲	۴/۲۳۴	۰/۰۰۱	۰/۴۵۹	۰/۰۲۳	۰/۷۸

بررسی شاخص‌های کالبدی- فضایی کیفیت زندگی

بررسی شاخص‌های کالبدی- فضایی کیفیت زندگی خانوارها روستایی با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که هر سه شاخص چشم‌انداز روستا با میانگین (۳/۱۱)، بافت روستا با میانگین (۴/۷۱) و شاخص مسکن با

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

میانگین (۳/۲۲) در سطح مطلوبی قرار دارند. همانطوری که یافته‌ها نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ و براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای همه شاخص‌ها متغیرها بیش از مطلوبیت عددی ۳ ارزیابی شده است. این تفاوت برای همه ابعاد در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار و میزان تفاوت آنها از مطلوبیت عددی بصورت مثبت و معنی‌دار برآورد شده است. شاخص بافت روستا با میانگین ۴/۷۱ نسبت به سایر شاخص‌ها در سطح بالاتری قرار دارد جدول (۸).

جدول (۸): بررسی شاخص‌های بعد کالبدی- فضایی

مطلوبیت عددی مورد آزمون=۳						
شاخص	میانگین	آماره T	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
چشم‌انداز روستا	۳/۱۱	۹/۴۴۵	۰/۰۰۲	۰/۰۸۱	-۰/۱۹	۰/۳۵
بافت روستا	۴/۷۱	۲۱/۰۹۶	۰/۰۰۰	۱/۶۸۹	۱/۵۳	۱/۸۵
مسکن	۳/۲۲	۱۱/۰۴۵	۰/۰۰۰	۰/۱۵۴	-۰/۱۱	۰/۴۲

اثرات گردشگری بر ابعاد کیفیت زندگی سکونتگاههای روستایی

برای بررسی رابطه خطی بین توسعه گردشگری و کیفیت زندگی روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان از تحلیل واریانس (ANOVA) و آماره فیشر استفاده شده است. بر این اساس، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۹۲۱ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیر مستقل که گردشگری روستایی است، ۰/۹۲ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته و کیفیت زندگی خانوارهای روستایی را تبیین می‌کند. این نشان دادهنده رابطه خطی و معنادار بین این دو متغیر می‌باشد و نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در روستاهای ساحلی دو شهرستان کنارک و چابهار باعث افزایش کیفیت زندگی خانوارهای روستایی شده است جدول(۹).

جدول (۹): تحلیل واریانس عوامل تاثیر گذار بر کیفیت زندگی روستاییان

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تصحیح شده	اشتباه معیار
۰/۳۲۵	۰/۹۲۱	۰/۰۹۱	۰/۴۳۳

همچنین و بر اساس یافته‌های این آزمون و با توجه به سطح معنی‌داری که کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد، می‌توان گفت که فرضیه آزمون مبنی بر عدم معنی‌داری مدل رگرسیون با اطمینام ۹۹ درصد رد می‌شود، لذا مدل مورد نظر از لحاظ آماری معنی‌دار است که حکایت از آن دارد که بین متغیر مستقل (توسعه گردشگری) و متغیر وابسته (کیفیت زندگی) انسجام کاملاً معنادار می‌باشد. بطوری که با ورود گردشگران و توسعه گردشگری در در روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان اثرات مثبتی در کیفیت زندگی خانوارهای روستایی منطقه مورد مطالعه داشته و باعث افزایش کیفیت زندگی خانوارها در بیشتر ابعاد مورد نظر تحقیق شده و از این طریق باعث افزایش کیفیت زندگی خانوارهای روستایی شده است جدول (۱۰).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

جدول (۱۰): تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین توسعه گردشگری و کیفیت زندگی

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
اثرگرسیونی	۹/۸۴۵	۳۴	۰/۳۱۲	۸/۱۲۱	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۳/۳۲۵	۳۲۲	۰/۰۴۶		
کل	۲۳/۱۷۰	۳۵۶			

برای بررسی اثرات گردشگری ساحلی در زمینه ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستایی از مدل تحلیل مسیر استفاده شد. یافته‌ها با توجه جدول (۱۱) علاوه برمقادیرغیراستاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (p)، ضریب مسیرغیراستاندارد هریک از ابعاد موثر بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی منطقه مورد مطالعه را نشان داده شده است. نتایج مورد نظر حاکی از آن است که کلیه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معنی‌داری با مقدار تحت پوشش می‌باشند. همچنین مقدار ضرایب برآورد شده هر یک از ابعاد کیفیت زندگی با یکدیگر متفاوت می‌باشد. یافته‌ها با توجه جدول مذبور نشان می‌دهد که بیشترین ضریب مسیر (بار عاملی) مربوط به بعد اقتصادی و شاخص‌های اقتصادی با ضریب مسیر (۰/۲۹۴) می‌باشد. به طوری که گردشگری توانسته که درآمد و پس‌انداز افراد بومی را افزایش داده و تنوع سازی را در اقتصاد محلی را بالا برده و فروش محصولات روستاییان به گردشگران را افزایش داده، و از این طریق بیشترین اثرگذاری را بر کیفیت زندگی داشته است. بعد محیطی با ضریب مسیر (۰/۲۴۱) با اینکه تاثیر کلی داشته است، ولی به دلیل اینکه گردشگری در بعد محیطی دارای تاثیر منفی بوده و باعث مشکلات محیطی در نواحی شده باعث کاهش کیفیت زیست محیطی نواحی روستایی شده و میزان آسیب به گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه، میزان فاضلاب و میزان تخریب منطقه ساحلی را با افزایش روبرو نموده است. وجود گردشگری در نواحی باعث شده که مدیریت روستا نسبت به مدیریت زباله‌ها و پسماندها حساسیت بیشتری را نشان دهند ولی از طرفی وجود گردشگری باعث آسیب رساندن به مناظره زیبا و جذاب منطقه شده است. بنابراین که وجود گردشگری باعث افزایش آلودگی محیط‌زیست، ترافیک، آلودگی صوتی و آلودگی منابع آب و رها سازی زباله در ساحل شده است. از نظر بعد کالبدی- فضایی نیز گردشگری ثرات مثبتی بر افزایش کیفیت زندگی روستاییان داشته است. این بعد با ضریب مسیر (۰/۲۳۸) در رتبه سوم اثرگذاری قرار گرفته است. به طوری که باعث تغییر بافت سنتی، احداث معابر جدید، تغییر کالبد روستا از لحاظ ساخت و ساز، تعریض و اصلاح هندسی معابر روستا و بهبود چشم انداز روستا شده است. بعد اجتماعی با بار عاملب (۰/۱۸۳) با اینکه ارتباط خطی داشته و در برخی شاخص‌ها اثرگذاری مطلوبی داشته است ولی این بعد کیفیت زندگی نسبت به سایر ابعاد در سطح پایین‌تری قرار داشته است و انچنان که انتظار می‌رود توسعه گردشگری در این زمینه اثرا گذاری زیادی بر سطح کیفیت زندگی خانوارهای روستایی در منطقه مورد مطالعه نداشته است.

جدول (۱۱): ضرایب و بار عاملی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی

		ابعاد	ضریب مسیر (بار عاملی)	خطای استاندارد	آماره رگرسیونی	معنی‌داری
کیفیت زندگی	<----	اقتصادی	۰/۲۹۴	۰/۰۲۱	۹/۳۰۶	۰/۰۰۰
کیفیت زندگی	<----	اجتماعی	۰/۱۸۳	۰/۰۱۶	۵/۴۷۰	۰/۰۰۰
کیفیت زندگی	<----	محیطی	۰/۲۴۱	۰/۰۰۹	۱۵/۶۸۶	۰/۰۰۰
کیفیت زندگی	<----	کالبدی- فضایی	۰/۲۳۸	۰/۰۲۰	۷/۱۱۳	۰/۰۰۰

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

توسعهٔ گردشگری روستایی به‌عنوان یک فرصت، تحریک اقتصادی را فراهم و باعث کاهش وابستگی جامعهٔ روستایی به کشاورزی می‌شود. توسعه گردشگری از طریق ورود پول و ارز به جامعه میزبان؛ راهبردی مهم برای ایجاد درآمد به منطقه، کشور و به حداکثر رساندن منافع اقتصادی گردشگری برای مقصد خود می‌شود. از سویی دیگر، توسعه گردشگری می‌تواند از رهیافت‌های اصلی برای بهبود معیشت پایدار روستایی در نظر گرفته شود و از طریق حفاظت از محیط زیست روستایی، پایداری را برای مقاصد میزبان به ارمغان می‌آورد. به همین خاطر بیشتر محققان از گردشگری به‌عنوان رویکردی کلیدی برای توسعهٔ پایدار، توسعهٔ روستایی و کاهش فقر در این نواحی تأکید کرده‌اند. علاوه بر این، گردشگری؛ صنعتی است که قابلیت‌های زیادی برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید دارد و می‌تواند به توسعهٔ اشتغال‌زایی و کارآفرینی در این مناطق کمک کند. با توجه به اثرات نسبتا سودمند گردشگری تنوع درآمد و ایجاد اشتغال، گردشگری بهترین گزینه برای بالا بردن کیفیت زندگی روستایی و برای القای تغییرات مثبت در توزیع درآمد در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های گردشگری‌اند، می‌باشد. همچنین به دلیل چالش‌هایی چون بیکاری، در حاشیه قرار گرفتن اقتصاد روستایی، محدود بودن گزینه‌های توسعه اقتصادی، سنتی بودن امرار معاش و درآمد خانوارهای روستایی، زمینه توجه به الگوهای جدید اقتصادی در مناطق روستایی را بیش از پیش ضروری ساخته است. در روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان نیز با توجه به پتانسیل‌های مختلف و بیشماری که این منطقه برای جذب گردشگر دارد و اثراتی که صنعت گردشگری می‌تواند بر زندگی روستاهای ساحلی منطقه داشته باشد، براهمیت گردشگری در این منطقه افزوده است و به عنوان یکی از بهترین راهکارها برای معیشت جاگزین روستاییان و اقتصاد روستایی و در نتیجه افزایش کیفیت زندگی آنها محسوب می‌شود. بنابراین با توجه به اهمیت نقش گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی روستاییان و از جمله در روستاهای منطقه مورد مطالعه، در تحقیق حاضر، به بررسی اثرات گردشگری بر ارتقای سطح کیفیت زندگی روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان پرداخته شده است. به استناد یافته‌های تحقیق، نتایج در زمینه بررسی شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی نشان داد که از پنج شاخص درآمد و پس‌انداز، اشتغال، مالکیت، اقتصاد محلی و قدرت خرید که برای بعد اقتصادی در نظر گرفته شد، به جز شاخص مالکیت، سایر شاخص‌های اقتصادی در سطح مطلوبی قرار داشتند. از بین این پنج شاخص اقتصادی، توسعه گردشگری در روستاهای مورد مطالعه بیشترین اثر را بر شاخص درآمد و پس‌انداز داشته است؛ به طوری که گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه به صورت معنی داری با افزایش عوامل اقتصادی به عوان یکی از ابعاد کیفیت زندگی در روستاهای منطقه مورد مطالعه اثرگذار بوده است. نتایج بررسی شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی نشان داد که گردشگری روستایی روستاهای ساحلی دریای عمان در جنوب استان سیستان و بلوچستان، از بین پنج شاخص بهداشتی، آموزش، ماندگاری، امنیت فردی و اجتماعی و اوقات فراغت که برای این بعد در نظر گرفته شده بود، توسعه گردشگری به جز شاخص آموزش و پرورش بر سایر شاخص‌ها در سطح بلاتر از میانگین عددی سه اثرگذار بوده است. با این حال بیشترین اثرگذاری گردشگری بر شاخص‌های بعد اجتماعی مربوط به شاخص افزایش اوقات فراغت و تفریح خانوارهای روستایی بوده است. بررسی شاخص‌های زیست محیطی کیفیت زندگی با توجه به اثرات گرشگری نتایج نشان داد که توسعه گردشگری در

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

منطقه مورد مطالعه بر هر دو شاخص این بعد اثرگذار بوده است. این اثرگذاری گردشگری بر دو شاخص کیفیت محیط و آسیب پذیری تبعات منفی را به دنبال داشته و موجب ناپایداری محیط زیست روستا و افزایش آسیب پذیری منطقه شده است. بررسی شاخص‌های کالبدی- فضایی کیفیت زندگی خانوارها روستایی منطقه مورد مطالعه نشان داد که هر سه شاخص چشم‌انداز روستا، بافت روستا و شاخص مسکن در سطح مطلوبی قرار داشتند و این بعد از عوامل مهم بر افزایش کیفیت زندگی روستاییان بوده است. در زمینه ارتباط بین توسعه گردشگری ساحلی و کیفیت زندگی روستاییان نتایج نشان داد که گردشگری روستایی رابطه مستقیم و مثبتی با میزان افزایش کیفیت زندگی روستاییان در منطقه مورد مطالعه داشته است؛ بطوری که توسعه گردشگری در روستایی منطقه مورد مطالعه باعث افزایش کیفیت زندگی خانوارها در بیشتر ابعاد شده است. به طور کلی نتایج به دست آمده حاکی از آن است که نقش و اثرات گردشگری در منطقه دارای اثرات مثبتی بر کیفیت زندگی روستاهای نمونه بوده و اثرات مثبت توسعه گردشگری بیشتر از اثرات منفی آن بوده است. در واقع ساکنین فواید توسعه‌ی گردشگری را بیش از هزینه‌های آن درک کرده‌اند و توسعه‌ی گردشگری را عامل مهم در افزایش کیفیت زندگی روستاهای منطقه مورد مطالعه می‌دانستند. از بین عوامل و ابعاد کیفیت زندگی، گردشگری بیشترین اثر را بر بعد اقتصادی داشته و کمترین اثر را بر بعد اجتماعی کیفیت زندگی روستاییان داشته است. نتایج این مطالعه در زمینه اثرات اقتصادی گردشگری بر کیفیت زندگی روستایی با نتایج پژوهش اجزاشکوهی و همکاران (۱۳۹۳)، آیوریو و کورسال (۲۰۱۰)، دوگریتی و همکاران (۲۰۱۳)، ریدراستات و همکاران (۲۰۱۴) و لون و همکاران (۲۰۱۸) همسو بوده و نتایج این مطالعات را تایید می‌کند. در زمینه اثرات اجتماعی گردشگری با نتایج پژوهش رضوانی و همکاران (۱۳۹۱)، جلالی و همکاران (۱۳۹۵)، طیب‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) و ماتیو و استریش (۲۰۱۷) همسو بوده و نتایج آنان را تایید می‌کند. در زمینه اثرات گردشگری بر بعد محیطی- کالبدی با نتایج مطالعه عنابستانی و محمودی (۱۳۹۵) و بردن‌هان و ویکنس (۲۰۱۷) همسو بوده و نتایج آنان را تایید می‌کند.

در رابطه با یافته‌های این پژوهش، برای افزایش میزان اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی خانوارها در منطقه، نکات زیر توصیه و پیشنهاد می‌شود:

۱) با توجه به حمایت بالای ساکنین از توسعه گردشگری، با مدیریت و برنامه‌ریزی کارآمد می‌توان ضمن افزایش میزان توسعه گردشگری، با استفاده گردشگری به عنوان یکی از گزینه‌های معیشتی مردم محلی می‌توان چالش-های اقتصادی و اجتماعی موجود در این منطقه را کاهش داد و از طریف به افزایش کیفیت زندگی روستاییان کمک نمود.

۲) با مدیریت اصولی از گردشگری، می‌توان آثار منفی آن در ناحیه مورد مطالعه کاهش داد که این امر به نوبه خود باعث افزایش کیفیت زندگی مردم محلی حاصل از گردشگری می‌شود.

۴) در زمینه تبلیغ و ترویج گردشگری تهیه برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی برای معرفی جاذبه‌های مختلف گردشگری برگزاری جشنواره‌ها و همایش، اجرای موسیقی، تئاترهای محلی، غذاهای محلی، تکثیر و اشاعه نتایج مطالعات برنامه‌ریزی‌های انجام شده برای توسعه گردشگری روستایی در منطقه توسط مسئولان، مدیران، و برنامه‌ریزان ضروری است؛ این امر ضمن توسعه گردشگری، از طریق فواید گردشگری باعث افزایش اقتصاد محلی و کیفیت زندگی روستاییان می‌شود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

۵) فعالیت‌های خدمات‌رسانی (مراکز خرید، نمایشگاه‌های صنایع دستی و تولیدات محلی، مکان‌های تفریحی در روستا و حمل و نقل)در روستاها را برای بازدیدکنندگان در جهت توسعه روستایی هدایت کنیم؛

۶) تقویت و ایجاد سازمان‌های غیر دولتی (NGO) گردشگری توسعه پایدار ساحل با رهیافت محیطزیستی؛ به ویژه نهادهای مدنی محلی از طریق شوراها و دهیاری‌ها؛ بنابراین ضروری است که در این خصوص دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان فرآیند توسعه روستایی، به اهمیت نقش توسعه گردشگری در افزایش کیفیت زندگی خانوارهای روستایی به طور اخص در منطقه مورد مطالعه و به صورت کلی در کل کشور توجه کافی داشته باشند.

منابع

ابراهیم‌زاده، عیسی، عبدالله آقاسی‌زاده، (۱۳۹۰)، **تاثیر منطقه‌ی آزاد چابهار بر توسعه‌ی گردشگری حوزه‌ی نفوذ آن با بهره‌گیری از مدل رگرسیون و آزمون** T-test، جغرافیا و توسعه، ۲۱ (۱): ۵- ۲۶.

اجزاشکوهی، محمد، بوذرجمهری، خدیجه، ایستگلدی، مصطفی، مودودی ارخودی، مهدی، (۱۳۹۳)، **بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه میزبان نمونه مطالعاتی: شهر بندرترکمن**، فضای جغرافیایی، ۱۴ (۴۷):۱۰۱۰- ۱۲۵.

اعظمی، موسی، جلیلیان، سارا، هاشمیان، ناهید، (۱۳۹۴)، **تحلیل آثار اجتماعی اقتصادی و محیطی گردشگری پایدار مطالعه موردی روستای نوره**، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۴ (۱۴): ۱۵۴- ۱۷۴.

بامری، زبیده، پایدار، ابوذر، طولابی‌نژاد، مهرشاد، (۱۳۹۸)، **احیای معیشت پایدار روستاهای سنتی از طریق توسعه گردشگری**، جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای، ۹ (۳۲): ۵۹- ۷۷.

پاپلی‌یزدی، محمد حسین، سقایی، مهدی، (۱۳۸۷)، **گردشگری (ماهیت و مفاهیم)**، انتشارات سمت، تهران.

پور احمد، احمد؛ فردوسی، سجاد؛ شاه محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۵). **بررسی شاخص های گردشگری دریایی در استان های ساحلی ایران**. فصلنامه علوم و فناوری دریا، ۷۸ (۱): ۵۵-۶۴.

جلالی، محبوبه، گندمکار، امیر؛ فردوسی، سجاد، (۱۳۹۵)، **واکاوی و تبیین اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: روستاهای شهر بابک-کرمان)**، مجله آمایش فضا، ۶ (۲۰): ۱۶۱-۱۷۴.

جمعه پور، محمود؛ احمدی، شکوفه (۱۳۹۰)؛ **تاثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ)**. پژوهش‌های روستایی، ۱ (۱): ۳۳- ۶۳.

خانی، فضیله، قرنجیک، عبدالحمید، قنبری نسب، علی، اکبری، سامانی، ناهید (۱۳۹۱). **نقش گردشگری در توسعه اقتصادی بازارچه ساحلی شهرستان ترکمن**. پژوهش های جغرافیای انسانی، ۴۴ (۴): ۱۱۱ - ۱۲۸.

رحمانی، مریم (۱۳۸۴)، **اثرات اجتماعی گردشگری**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷)، **توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار**، دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]

[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

رضوانی، محمدرضا، منصوریان، حسین، (۱۳۸۷)، **سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدلها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی**، فصلنامه روستا و توسعه، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۱ (۳): ۱- ۲۶.

رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود؛ پور طاهری، مهدی (۱۳۹۰)، **فرآیند بومی سازی شاخص های توسعه پایدارگردشگری روستایی در ایران**، فصلنامه پژوهش های روستایی، ۱ (۴): ۱- ۴۱

طولابی‌نژاد، مهرشاد، پودینه، محمدرضا، طولابی‌نژاد، میثم، (۱۳۹۹)، **گردشگری روستایی (مدیریت و بازاریابی)**، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.

طیب‌نیا، سیدهادی، محمدی، سعدی، منوچهری، سوران، (۱۳۹۵)، **تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد)**، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۵ (۱۳): ۱۶۳- ۱۷۹.

عنابستانی، علی‌اکبر، محمودی، حمیده، (۱۳۹۵)، **بررسی تأثیر گردشگری مذهبی بر ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: حوزه نفوذ گردشگاهی شهر مشهد)**، مجله برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، ۵ (۱۸): ۹۷- ۱۱۸.

قدمی، مصطفی؛ علیقلی‌زاده، ناصر؛ رمضانزاده، مهدی، (۱۳۸۹)، **بررسی نقش گردشگری در تغییرات کیفیت زندگی مقصد (نمونه موردمطالعه: دهستان کلارآباد، شهرستان تنکابن، مازندران)**، مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۳ (۱): ۱۵۲ـ۱۶۳.

محمدپورجابری، مرتضی (۱۳۹۳)، **تحلیل نقش گردشگری بر کیفیت زندگی شهروندان با تأکید بر شاخص های ذهنی مورد: شهر فشم (شهرستان شمیرانات)**، نشریه گردشگری شهری، ۶ (۶): ۳۵- ۴۵.

مطیعی لنگرودی، سید حسن؛ حیدری، زهرا (۱۳۹۱). **متنوع سازی اقتصاد روستاهای ساحلی با تاکید بر گردشگری صیادی**. فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، ۱ (۱۰): ۱۹- ۳۶.

نعیمی، امیر، رضائی، روح‌اله، موسی‌پور، سیده کوثر، (۱۳۹۷)، **تحلیل رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و کیفیت زندگی روستاییان استان خوزستان با تأکید بر نقش میانجی گردشگری**، مجله مدیریت سرمایه اجتماعی، ۵ (۴): ۵۲۳- ۵۵۲.

یاوری، حسین؛ خوشنویس، مریم؛ غلامی، الهام (۱۳۹۱). **اقتصاد گردشگری**: انتشارات سیمای دانش، تهران.

Briedenhann, J. and Wickens, E. (2017), **Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas vibrant hope or impossible dream**? Tourism Management, 25 (2): 71-79.

Chim-Miki, A. F. Medina-Brito, P. and Batista-Canino, R. M. (2020), **Integrated Management in Tourism: The Role of Coopetition,** Tourism Planning and Development, 17 (2): 127-146.

Daniela Matei, F. (2015), **Cultural tourism potential, as part of rural tourism development in the Northeast of Romania,** Procedia Economics and Finance, 23 (1): 453- 460.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]
[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

Dougherty Michael L., Brown Laura E. & Green Gary Paul, (2013), **The Social Architectur of Local Food Tourism: Challenges and Opportunitis for Community Economic Development**, Journal of Rural Social Sciences, 28 (2): 1–27.

Dwyer, L. (2018), **emerging ocean industries: implications for sustainable tourism development,** Tourism in Marine Environments, 13 (1): 25- 40.

Farouh, H. E. El Din, H. S. Shalaby, A. and Elariane, S. A. (2013), **Principles of urban quality of life for a neighborhood,** HBRC Journal, 9: 86 –92.

Gao, J, Bihu Wu, (2017), **Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province**, China, Tourism Management, 63 (1): 223-233.

Gavrila-Pavena, I. (2015), **Tourism opportunities for valorizing the authentic traditional rural space-study case: Ampoi and Mures Valleys micro region, Alba County**, Romania, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 188 (3): 276-281.

Gentle, P. and Maraseni, T. N. (2012), **Climate change, poverty and livelihoods: adaptation practices by rural mountain communities in Nepa**l, Environmental Science & Policy 21, 15 (1): 24- 34.

Guzman-Parra. V. F, Quintana-García. C, Benavides-Velasco. C A, and José Roberto Vila-Oblitas, (2015), **Trends and seasonal variation of tourist demand in Spain: The role of rural tourism**, Tourism Management Perspectives, 16 (3): 123–128.

Harilal, V. and Tichaawa, T. M. (2018), **Ecotourism and Alternative Livelihood Strategies in Cameroon's Protected Areas,** Euro Economics, 37 (2): 1- 26.

Jing, G, and Wu, B. (2017), **Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China**, Tourism Management, 63 (2): 223-233.

Karadimitriou, C. Pappas, N. (2019), **Virtual Reality and Nature Tourism**. In: Tourism Naturally Conference, 4-6 June, Buxton, United Kingdom.

Lonn, P. Mizoue, N. Ota, T. Kajisa, T. and Yoshida, S. (2018), **Evaluating the Contribution of Community-based Ecotourism (CBET) to Household Income and Livelihood Changes: A Case Study of the Chambok CBET Program in Cambodia,** Ecological Economics, 151: 62- 69.

Mariana, B. Burgheleab, C. (2015), **Rural tourism and its implication in the development of the Fundata Village,** Procedia - Social and Behavioral Sciences, 188 (2): 276-281.

Marzo-Navarro. M, Pedraja-Iglesias. M, and Lucia Vinzón, (2016), **Development and Validation of the Measurement Instruments ofthe Determinant Elements of Integrated Rural Tourism**, Journal of Hospitality & Tourism Research, 40 (4): 476-496.

Mathew, P. V. Sreejesh, S. (2017), **Influence of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations**, Journal of Hospitality and Tourism Management, 31 (1): 83- 89.

Mathew, P. V. and Sreejesh, S. (2017), **Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations**, Journal of Hospitality and Tourism Management, 31 (2): 83-89.

Noronha, l. (2002). **Coastal tour ism, Environment, and sustainable Local**. Development, London, TEPI, 2002.

Ridderstaat, J. Croes, R. and Nijkamp, N. (2014), **the Tourism Development–Quality of Life Nexus in a Small Island Destination,** Journal of Travel Research, 55 (1): 79- 94.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]

[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]

Shen, F., Hughey, K. F. D., and Simmons, D. G. (2008), **Connecting the sustainable livelihoods approach and tourism: A review of the literature,** Journal of Hospitality and Tourism Management, 15 (1): 19–31.

Smaranda, C. Dragos, P. Marius, B. Fleseriua, C. (2014**), Innovation – a useful tool in the rural tourism in Romania**, Procedia - Social and Behavioral Sciences,148: 507-515.

Smaranda, C. Dragos, P. Marius, B. Fleseriua, C. (2014), **Innovation- a useful tool in the rural tourism in Romania,** Procedia-Social and Behavioral Sciences,148: 507-515.

Su. I, Huang. S, and Huang. J, (2016), **Effects of Destination Social Responsibility and Tourism Impacts on Residents' Support for Tourism and Perceived Quality of Life**, Journal of Hospitality & Tourism Research, 2 (1): 1 –19.

Wu, M.Y., Pearce, P.L., (2014). **Host tourism aspirations as a point of departure for the sustainable livelihoods approach.** J. Sustain. Tour. 22 (3): 440- 460.

Yang, Y. Fik, T. (2014), **Spatial effects in regional tourism growth**, Annals of Tourism Research, 46: 144- 162.

Zwiers. S, Markantoni. M. and Dirk Strijker, (2016), **the role of change- and stability-oriented place attachment in rural community resilience: a case study in south-west Scotland,** Community Development Journal, 51 (4): 2- 20.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.19.1]

[DOI: 10.52547/jgs.21.63.381]